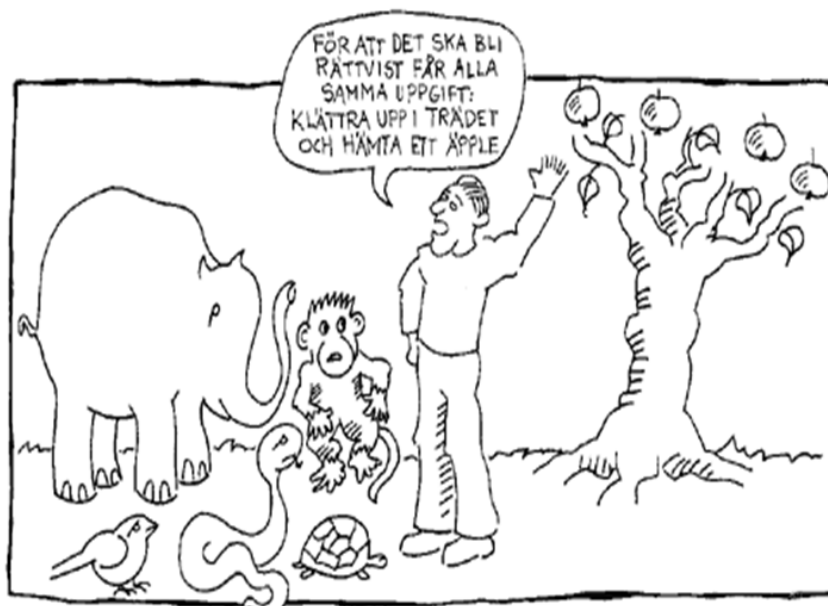

Mittuniversitetet
MID SWEDEN UNIVERSITY

Tips för ökad tillgänglighet i undervisningen

I Strategin för verksamhetens förutsättningar, (dnr MIUN 2012/612) fastslås att "Mittuniversitetet ska präglas av alla människors lika värde och ge alla lika villkor. Det innefattar såväl anställda som studenter". Detta förtydligas med att "Såväl anställda som studenter ska behandlas och bemötas med respekt och värdighet och hänsyn ska tas till olikheter för att främja individens möjligheter till arbete eller studier."

Att undervisa tillgängligt innebär att man i sin undervisning tar hänsyn till studenternas olika behov utifrån ett funktionshinderperspektiv där den psykosociala och fysiska miljön har betydelse för hur stort hinder funktionsnedsättningen blir. Det innebär att undervisningen ska utformas så att det är möjligt för studenter med olika funktionsnedsättningar att delta på lika villkor. Det kan handla om den fysiska miljön, former för lärande, information och examination men också bemötande. Att som lärare arbeta med att skapa tillit i studentgruppen så att studenterna känner sig trygga med varandra och läraren har stor betydelse. Bekräftelse och uppmuntran får de flesta människor att må bra, vilket är gynnsamt för studieprestationen. För att stödja den enskilde studenten behöver läraren kunskap och medvetenhet om studentens behov. Erbjud gärna studenten möjlighet till att boka in enskilt samtal, då många studenter inte vill diskutera sin funktionsnedsättning inför andra, men ändå göra läraren medveten om sin situation.

Det kan som lärare innebära pedagogiska utmaningar, men de förändringar som görs för enskilda personer med funktionsnedsättning är ofta bra för hela studentgruppen.

Då bristande tillgänglighet är en diskrimineringsform i diskrimineringslagen finns en skyldighet att studenter med funktionsnedsättning inte missgynnas. Det innebär att vi ibland måste behandla studenter olika för att det ska bli en reell likabehandling.

Detta dokument vill ge tips och exempel på hur detta arbete kan bedrivas.

Kontakta gärna samordnarna för pedagogiskt stöd om du vill diskutera stödåtgärder.

<http://www.miun.se/student/stod-och-service/funktionsnedsattning>

Att tänka på...

Föreläsningar

Använd alltid mikrofon i de salar där sådana finns.

Tala alltid vänd mot gruppen så att munrörelser, mimik och kropps rörelser kan avläsas.

Upprepa frågor och inlägg från deltagarna så att alla har möjlighet att höra.

Var positiv till att studenter spelar in föreläsningar/fotograferar anteckningar på tavlan.

Lägg ut åhörarkopior i förväg så att studenterna kan förbereda sig på innehåll, nya ord och begrepp och lättare hinna anteckna under föreläsningen.

Skriv tydligt på tavla, overhead och PowerPoint. Använd pennor med starka kontraster, på ren skrivtavla. Siffror bör skrivas med tydliga mellanrum. Bygg stegvis upp informationen på tavlan. Strukturera samt kategorisera det skrivna. Läs upp det som du skriver. Ge studenten möjlighet att fotografera av skrivtavlan

Variera om möjligt föreläsningar till exempel med "bikupa" och ta täta pauser. Presentera information och kunskapsstoff på ett tydligt och strukturerat sätt. Ge instruktioner och anvisningar både muntligt och skriftligt.

Grupparbete och praktiska moment

Bestäm gruppindelningar och utse samarbetspartners! Att inte bli vald drabbas ofta personer med funktionsnedsättning. Var vaken för att vissa personer har väldigt svårt att arbeta tillsammans utan styrning från läraren.

Kurslitteratur

Det är av stor vikt att litteraturlistan fastställs i god tid innan kursstart. Obligatorisk litteratur, snarare än valbar, är att föredra på grund av att all litteratur inte finns inläst som talbok. Detta kräver en framförhållning på upp till fyra månader, och att inga förändringar görs efter att kursplanen är fastställd.

Examination

Variera examinationsformerna så att studenter med olika förutsättningar får möjlighet att komma till sin rätt. För studenter med funktionsnedsättning kan det behövas vissa anpassningar för att de ska kunna genomföra examinationen på lika villkor.

Presentera uppgifterna konsekvent, logiskt och tydligt.

Använd ett enkelt och begripligt språk.

Använder du flervalsfrågor så gör tydlig skillnad på de olika svarsalternativen.

Även layouten har stor betydelse för tydligheten i en uppgift.

Kursplan

Tydliga mål och färdighetskrav underlättar för studenterna och är en bra utgångspunkt när nödvändiga anpassningar behöver göras. Det är viktigt att det framgår vilka färdigheter och kunskaper som ska bedömas och att bedömningskriterierna är tydliga.

Några specifika funktionsnedsättningar och förslag på kompensationer

Nedan beskrivs några vanligt förekommande funktionsnedsättningar samt vilket stöd som kan underlätta för studenten.

1. Dyslexi/läs- och skrivsvårigheter

Dyslexi/läs- och skrivsvårigheter är en varaktig funktionsnedsättning som innebär att en person har svårt att läsa eller skriva eller förstå en skriven text.

En person som har läs- och skrivsvårigheter har ofta följande svårigheter:

- Läsningen går långsamt och kräver mycket energi.
- Kan ha svårt att minnas det som man läst – läsförståelsen är svag.
- Kan vid avkodningen kastas om bokstäver och läser fel på småord och ändelser.
- Kan ha lätt att staka sig på vissa ord.
- Kan ha svårt att få ned det tänkta ordet som text.
- Kan ha svårt för att stava.
- Kan ha svårt för att bygga upp grammatiskt korrekta och fullständiga satser.
- Kan ha en svårläst handstilen.

Följande åtgärder kan underlätta studiesituationen:

- Inläst litteratur.
- Kompensatoriska hjälpmedel som talsyntes och rättstavningsprogram.
- Läsanvisningar.
- Anteckningsstöd.
- Möjlighet att spela in vid föreläsningar.
- Förlängd tid vid tentamen med anpassad dator.
- Få stort mellanrum mellan tentamensfrågorna.

- Lärarbesök under tentamen för tydliggörande.
- Muntlig tentamen – få prova på olika examinationsformer.
- Möjlighet att diskutera uppgifter med utbildare.

2. Hörselnedsättningar

Hörselnedsättning är en funktionsnedsättning som kan vara medfödd eller som man fått senare i livet. Hur en hörselnedsättning kommer att upplevas är individuellt. Två personer med samma hörselkurva kan uppleva graden av problem helt olika. Hörselnedsättning kan variera från lätt hörselnedsättning till dövhet.

En person med en hörselnedsättning har ofta följande svårigheter:

- Klarar inte konversation i stor grupp.
- Har svårigheter att höra när flera talar samtidigt.
- Har svårt att selektera ljud och är ljudkänslig.
- Är beroende av ögonkontakt med talaren.
- Har svårt att höra frågor från andra studenter.
- Kan inte sitta långt bak i föreläsningssalen.

Följande åtgärder kan underlätta studiesituationen:

- Ögonkontakt med den som talar.
- Användande av hörselslinga.
- Anteckningsstöd.
- Förlängd tid vid tentamen.
- Undvika konversationer i stora grupper.
- Tillgång till slutna grupprum.
- Tillgång till tolk.

3. Synnedsättningar

Synnedsättning är en funktionsnedsättning som kan bero på många olika saker. Den kan vara orsakad av brytningsfel eller ögonsjukdomar. Den kan vara neurologiska orsaker eller andra tillstånd i kroppen som påverkar synen. Ibland kan behov av leddhund finnas, speciella anpassningar kan då behövas. Eftersom synskadorna kan ha så många olika orsaker kan åtgärderna för att minska synproblemen också vara olika.

En person med en synnedsättning har ofta följande svårigheter:

- Kan ha svårt att läsa längre texter.
- Kan ha svårt att läsa längre stunder.

- Kan ha svårt att se på långt håll och läsa overhead samt tavelanteckningar.
- Kan ha svårt att orientera sig på nya platser.

Följande åtgärder kan underlätta studiesituationen:

- Läsförstoringsprogram på datorn
- Inläst litteratur.
- Anteckningsstöd.
- Möjlighet att spela in föreläsningar.
- Tentamensfrågor upplästa eller förstorade.
- Tillgång till föreläsningsmaterial i förväg.
- Strukturerade och kontrastrika overhead.
- Förlängd tid vid tentamen.
- Användning av kompensatoriska programvaror.
- Muntlig tentamen – varierade examinationer.

4. ADHD

ADHD är en funktionsnedsättning som gör att man har problem med impuls-kontroll, uppmärksamhet och överaktivitet. Främst är det funktioner som är viktiga för att man ska kunna planera och organisera sina handlingar som är nedsatta.

En person med ADHD har ofta följande svårigheter:

- Svårt att rikta uppmärksamheten.
- Byter ofta fokus, blir lätt distraherad och har ojämn aktivitetsnivå.
- Byter aktivitet utan att slutföra den.
- Vill komma igång snabbt, svårt att förstå information i flera led.
- Svårt att planera, strukturera och ta instruktioner.
- Hög stresskänslighet och känslomässigt ombytlig.
- Har svårt att hitta i nya, okända miljöer.
- Har svårt att samordna och tolka sinnesintryck.
- Har svårigheter i sociala kontakter och hamnar ofta i konflikter.
- Har svårt att varva ner – sömnsvårigheter.
- Har ofta en låg självkänsla.
- Tar ofta risker och känner sig lätt rastlös.

Följande åtgärder kan underlätta studiesituationen:

- Försök skapa lugna omgivningar, gärna undervisning på få ställen.
- Ge information i god tid.
- Ge muntlig och skriftlig information som är rak och tydlig.

- Ge påminnelser och hjälp att strukturera och planera.
- Stöd av mentor framförallt gällande struktur och planering av studierna.
- Anteckningsstöd.
- Tydlighet vid examinationer.

5. Aspergers syndrom

Aspergers syndrom är en funktionsnedsättning som ofta berör relationer till andra människor dvs att tolka personer i sin omgivning och att förstå sociala samspel. Man har ofta ganska smala specialintressen och kan ha ett svårangepassligt beteendemönster.

En person med Aspergers syndrom har ofta följande svårigheter:

- Svårigheter med att själv uttrycka sina känslor och behov.
- Svårt att förstå ömsesidig dialog och kan ibland tolka det som sägs bokstavligt.
- Svårt att läsa mellan raderna och förstå dolda budskap som t.ex. ordspråk.
- Svårt att planera muntliga redovisningar och tala inför grupp.
- Kan lätt få låsningar i fixa beteendemönster.
- Svårt att tolka information och instruktioner.
- Svårt att komma igång, koncentrationssvårigheter.

Följande åtgärder kan underlätta studiesituationen:

- Ge rak och tydlig information i god tid, både muntlig och skriftlig.
- Ge direkta och få instruktioner, förtydliga om dessa ändras.
- Påminn och hjälp till att planera, ge handledning inför till exempel inför hemtenta.
- Tillgång till mentorsstöd framförallt gällande struktur och planering av studierna, inläst litteratur och anteckningsstöd.
- Ge möjlighet att själv få utse en diskussionspartner från gruppen.
- Gör undantag från kravet att tala och redovisa inför grupp.
- Tänk på tydlighet vid examinationer, tentering och muntlig presentation.
- Anpassa examinationerna enskilt eller i mindre grupp, och förlängd tid.
- Prova olika examinationsformer.

6. Psykiska funktionsnedsättningar

Gemensamt för psykiska funktionsnedsättningar är att besvären är långvariga och återkommande. Till dem räknas till exempel depression, bipolär sjukdom, social fobi, tvångssyndrom, Posttraumatiskt stressyndrom(PTSD), psykoser och ångestsjukdomar. Dessa tillstånd kan innebära svårigheter i perioder, både i det dagliga livet och i studiesituationen. Dygnsrytm och sömn störs och periodvis kan personen bli oföretagsam och långsam.

En person med psykisk funktionsnedsättning kan ha följande svårigheter:

- Koncentrationssvårigheter
- Trötthet
- Prestationsförmågan varierar över tid.
- Nedsatt uthållighet

Följande åtgärder kan underlätta studiesituationen:

- Regelbundna pauser (inte "läsa in rasten")
- Använda visuella hjälpmedel. Skriva på tavlan, PowerPoint...
- Möjligheter till alternativa examinationsformer såsom muntlig istället för skriftlig eller att examinationen delas upp i fler delar.
- Mentorstöd framförallt gällande struktur och planering av studierna.
- Gruppuppgifter med individuella uppgifter/mindre grupper som alternativ (social fobi)
- Förlängd inlämningstid för skriftliga arbeten
- Spela in föreläsningar/anteckningshjälp

7. Andra funktionsnedsättningar

Utöver ovan nämnda funktionsnedsättningar så finns det andra typer såsom epilepsi, multipel skleros eller svår allergi. Alla varaktiga funktionsnedsättningar som påverkar studentens studiesituation berättigar till stöd.

Kontakt

Telefon +46 (0)10-142 80 00

E-post info@miun.se

Webb www.miun.se

Campus

Härnösand Universitetsbacken 1, 871 88 Härnösand

Sundsvall Holmgatan 10, 851 70 Sundsvall

Östersund Kunskapens väg 8, 831 25 Östersund